

2011.453.1

37401

Z. E /szül.: 1924./:

V I S S Z A E M L É K E Z É S E I M
az 1944 - 1945. évekről

1. Munkaszolgálat /Jolsva, Salgótarján, Budapest/
2. Deportálás.
 - 2.1. Gyalogos vonulás a határig.
 - 2.2. Atadás a németeknek a határon.
 - 2.3. Utazás a koncentrációs táborokba.
 - 2.4. Türkheim.
 - 2.5. Dachau.
 - 2.6. Leonberg /Natzweiler/.
 - 2.7. Landsberg.
3. Felszabadulás - gyógyulás - hazatérés szervezése - hazautazás.

1944. év elején géplakatosként dolgoztam egy esztergapadokat gyártó gépgyárban.
1944. április elejétől már csak sárga csillaggal járhattunk az utcán.

1. Munkaszolgálat.

1944. május elején behívtak munkaszolgálatra, Jolsvára vonultam be
1944. május 17-én. Itt a 107/304. sz. munkásszázadba osztottak be.

Századunkat rövidesen Salgótarjánba vezényelték. Századunk egyik szakaszát, amelyben én is szolgáltam, hetente Kenyerespusztára - kis település Salgótarjántól kb. 10 km-re - vonultattak mezőgazdasági munkákra. Egyik hét végén Salgótarjánba való visszatérésünkkor észrevettük, hogy a vasutállomáson, a sineken álló marhavagonokba terelik a gettó lakóit, sárga csillagos nőket, férfiakat, idősöket, fiatalokat és gyerekeket. Nagy sikoltozásokra és kiabálásokra emlékszem.

A bevagonirozást irányító SS-ek észrevették, hogy mi - sárga csillagos munkaszolgálatosok - az állomás melletti uton vonulunk. Azonnal utasították a csendőröket, hogy szakaszunkat is kísérik a marhavagonokból álló szerelvényekhez és bennünket is vagonirozzanak be. Ez meg is történt 1944. június 9-én, vagy 10-én.

Igy minden felszerelés és élelem nélkül be lettünk vagonirozva. A szerelvény sokáig állt. Valamikor éjjel indult el Hatvan felé. Több helyen és elég sokat álltunk, többször a légi riadó jelét hallottuk. A vagonban mellettem P. nevű társam ült. Ő a zsufolt vagonban állandóan imádkozott, a jó Isten segítségét kérte. Ugy emlékszem, hogy ő pesti lakos, valamilyen gyáros fia volt. Egy idő után elmondta, hogy ők már Pesten olyan híreket kaptak, hogy a deportáló szerelvényeket Auschwitzba szállítják és ott a zsidókat gázkamrában megölik. Ezeket sóhajtozva mondta el, közben sirt és imádkozott. A szerelvényt másnap Hatvanból Miskolc felé irányították. A vonat lassan haladt. Másnap, vagy harmadnap értünk Miskolcra. Itt nagyon sokáig /4-5 órát/ állt a szerelvény. Nem tudtuk, hogy ennek mi az oka. Végülis bizonyos zajokat hallottunk, majd felnyitották vagonunkat és abból kiszállítottak minket. Akkor megtudtuk, hogy minket nem deportálnak, mert mi a magyar Honvédség állományába tartozunk. Nagy volt az örömünk, amikor megláttuk századparancsnokhelyettesünket, aki értünk jött Miskolcra és vonattal /személyvagonban/ visszakísért minket Salgótarjánba. Nyilván Parancsnokaink kezdeményezhették kiszabadításunkat a Honvédelmi Minisztérium felé, és ha ez így volt, köszönet illeti ezért őket. Salgótarjánban visszakerültünk elemi iskolai szálláshelyünkre, de otthagytott egyéni felszerelésünket már nem mindannyian találtuk meg. Az ottlévők elmondták, hogy távollétem idején Apámtól csomag érkezett, de ezt egymás között szétosztották, az élelmiszert megették.

Munkásszázadunkat 1944. július-augusztusában Budapestre vezényelték. Itt a Ferenc-József laktanyában helyeztek el bennünket. Eleinte a Ferencvárosi Pályaudvarra vonultunk naponta tehervagono /elsősorban szén/ kirakására. Később Csepelre, majd Szigethalomra a Dunai Repülőgépgyárba vitték naponta századunkat a légitámadásokból származó romok eltakarítására.

2. Deportálás.

2.1. Gyalogos vonulás a határig.

Az 1944. október 15-i Horty-proklamáció és a nyilas hatalomátvétel után három napon keresztül napiparancsban felolvasták, hogy mi a Honvédség állományába tartozunk, ezért bennünket nem adnak át a németeknek, de Mosonmagyaróvárra megyünk dolgozni. Ekkor senki sem szólt arról, hogy Beregfy Károly honvédelmi miniszter 1944. október 26-i rendelkezése értelmében 70 munkaszolgálatos századot átadnak a németeknek. Ezek között volt a mi 107/304 sz. századunk is /lásd: Braham, Randolph Lewis: A népiirtás politikája. A holocaust Magyarországon, Bp., Belvárosi Kiadó 1997., 919. o., második függelék 1323. o./. Minket 1944. október végén Mosonmagyaróvárra vonultattak. Éjjelente pajtákban, istállóknban, Mosonmagyaróváron egy gyárban aludtunk.

2.2. Átadás a németeknek a határon.

Másnap utbainditottak bennünket a határ felé és Hegyeshalomnál átadtak bennünket a németeknek. Arra nincs adat, hogy hányan indultunk el Budapestről és hányan érkeztünk meg a határra. Nem ismert az utközben elszököttek száma és az sem, hogy mi lett velük. Az sem ismert, hogy hányan nem bírták ki a hosszú gyaloglást, a járni már nem tudókat a századunkat kísérő katonák lelőtték. A határra érkezettek rossz állapotban voltunk, kimerültünk és éhezünk.

2.3. Utazás a koncentrációs táborokba,

Miután a németek a határon átvettek bennünket, gyalog meneteltettek tovább a nickelsdorfi vasútállomásig, ahol vonatra rakták századunk megmaradt részét és elszállítottak bennünket a koncentrációs táborba.

2.4. A vonattal Türkheimbe, Dachau egyik munkáslágerébe szállítottak bennünket. Ejszaka érkeztünk az ujonnan épült koncentrációs táborba. Tizenötösével tereltek be a 12 négyzetméteres fabódékba, ahol teljesen le kellett vetköznünk, iratainkat, ruházatunkat, tárgyainkat elvették és csak az ott kapott alsónadrágot, inget, pizsamaszerű csikozásu rabruhát, kabátot, sapkát és fatalpu magas vászoncipőt viselhettük. Apámtól még Budapesten kaptam egy ezüst Omega zsebórát, amit sikerült eldugnom és később ennek nagy hasznát vettem.

A táborban építkezéseken dolgoztunk, gyakran előfordult, hogy napi 12 órán keresztül 50 kg-os cementzsákokat cipeltem a hátamon. Gyakran nélkülöztem, egyszer olyan éhes voltam, hogy az előbb említett ezüst zsebórát egy német építőmunkással elcseréltem fél kilogramm kenyérré. Ez akkor a túlélést jelentette számomra: Hát valahogy így teltek a napok a lágerben... Aztán 1944. novemberében rabszámokat kaptunk, az enyém a 122.212 szám lett. Ettől kezdve csak ezen a számon szólítottak. November végén a németek váratlanul ellenőrizni kezdték a részünkről bejelentett szakmai képesítéseket. Elsősorban vasmunkásokat és géplakatosokat kerestek. Kiderült, hogy földalatti bányákba és gyárakba visznek szakembereket. Reménykedtem, hogy mint géplakatos elkerülhetek ebből a lágerből. Néhány nap múlva felolvasták, hogy kiket választottak külső munkára. Visszafojtott lélegzettel hallgattam, ahogy a német tiszt hangosan sorolta a repülőgépgyárba beosztott géplakatosok rabszámait. Már csaknem a végére ért, de az enyémet nem mondta. Aztán mégis! Talán utolsó előttiként üvöltötte: Hundert-zwei-und-zwanzigtausend-zweihundert-zwölf. Eszméletlen boldogság kerített hatalmába. Innen megszabadultam.

2.5. Dachau.

A türkeheimi láger parancsnoka, Hoffmann százados 1944. december 3-án a többi lakatossal együtt Dachaubába szállítottatott. Megérkezésünk után azonnal a fürdőbe vitték a csoportot. A zuhanyzó előtti teremben meztenre kellett vetkőznünk, s mikor befejeztük a tisztálkodást, az ellenkező oldalon kijőve tiszta rabruhát kaptunk. Dachaubában csak néhány napig voltam. Az ottani rabok elképesztő történeteket meséltek a megaláztatásokról, kínzásokról, az embertelen bánásmódról, mely őket érte.

2.6. Leonberg.

Pár nap után továbbszállítottak bennünket a Stuttgarttól északnyugatra lévő Leonberg melletti koncentrációs táborba. Nyitott teherautón utaztunk összezsufolódva, vékony pokróccal takarózva. Teljesen átfagytam mire megérkeztünk, de nem sokat pihenhettem, mert másnap már munkába kellett állnunk a koncentrációs tábortól néhány kilométerre lévő földalatti repülőgépgyárban. Az üzemet elrejtették egy hegy alatti alagútban kiépített autószátrádán berendezve. A katonai repülőgépek szárnyrészét gyártották itt futószalagon. Naponta 12 órát dolgoztunk. Én a billenthető féklapátszárnyakat szereltem be a repülőgépek szárnyrészébe. Munkámat elsőként egy kb. már 3 éve ott dolgozó dán fogolytársam ellenőrizte - őt a németek Antwerpenben az utcán fogták el -, utána egy Wehrmacht-, majd egy SS katona is ellenőrizte az általam végzett műveleteket. Emlékszem kb. 3 hét után a német katona meg volt elégedve a munkámmal, ezért néha adott egy-egy szál cigarettát. Mivel én nem dohányoztam, az ajándék cigarettát elcseréltem dán fogolytársammal egy-egy szelet kenyérré. Naponta délben egy tál leveses ételt kaptunk egy szelet kenyérral. Estétként SS felügyelettel visszakisértek minket a láger-épületbe, ahol az ugyancsak rab lengyel származású Block-Álteste /szállás parancsnok/ kénye kedvének voltunk kitéve. Nem egyszer, pl. ha eltűnt valami, este munka után 3-4 órát a pincében térdre borulva kellett tartózkodnunk, amíg valaki bevalotta a történeteket. A láger-épület zsufolt termeiben háromszintes vaságyakon aludtunk. Nekem a közpelső ágy jutott, alattam egy jól megtermett, kb. 50 éves érsekujvári zsidó férfi feküdt. A soraközöknél és a munkahelyre való menetelések alkalmával mindig egymást fogtuk és támogattuk a jeges uton, mert a sziklás-jeges uton a fatalpu vászoncipőnk nagyon csuszott. Sajnos az érsekujvári társam nevére már nem emlékezem. Ahogy arra sem, hogy 1945. január közepén mikor és hogyan kerültem a repülőgépgyári munkahelyemről a láger fabarakkjában berendezett Lager-Revierbe /betegelfekvőbe/. Az biztos, hogy abban az időben egyre gyakrabban fájt a fejem, sokszor szédültem. Minden bizonnyal aznap is a repülőgépgyárban lettem rosszul, elvesztettem az eszméletemet és bevittek a Lager-Revierbe. Mikor magamhoz tértem, teljesen erőtlennek éreztem magam, magas lázam volt, kivert a verejték. Naponta jöttek az SS-orvosok, injekciókat adtak és figyeltek javulok-e. Általában velük jött mindig egy csikos rabruhába öltözött doktort is, aki többször külön is megvizsgált. Mint később megtudtam a kb. 45 éves doktor lengyel volt, Katowicéből való, onnan deportálták. A kezeléstől sokáig nem javultam, sőt egyre rosszabbul éreztem magam. Rázott a hideg, közben egyre forróbb lett a testem. Nem tudtam, mi lesz velem. Semmit nem mondtak, csak kaptam az injekciókat... Egy alkalommal a lengyel fogolyorvostól megkérdeztem, hogy mi a betegségem, s egyáltalán mért nem gyógyulok, ha ennyi injekciót kapok /a fejemenél ki volt írva: meningitis, de én nem tudtam, hogy az mit jelent. A lengyel orvos megpróbálta elmagyarázni, hogy mi a bajom, de csak annyit értettem meg, hogy a betegségem a nyakam megmerevedésével jár. Valóban akkor már nem tudtam megmozdítani a nyakam... Ő sugta meg azt is, hogy a náci doktorok nagyon örültek nekem, mert ritka betegségem miatt kísérletezhettek és különböző oltóanyagokat próbálhattak ki rajtam /a penicilint akkor még nem ismerték/. Sokáig magas lázam volt, egyre